

МАС-МЕДІА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК БЕЗПЕКИ І СОЦІАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Палагнюк Ю.В.,

*доктор наук з держ. упр., професор,
завідувач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили*

Ситуація у сфері безпеки, що складається під впливом сучасних динамічних процесів, основою яких є глобалізація, науково-технічний прогрес, інформатизація та посилення антропогенного навантаження на навколишнє середовище, супроводжується виникненням нових ризиків та загроз для людей [1, с. 26]. Динамізацію змін у сучасному світі, посилену модернізацію, особливості євроінтеграції, технічний прогрес, масштабну мілітаризацію різних сфер суспільного життя, проблеми гібридного протистояння, трансформації політичних режимів можна назвати передумовою для актуалізації проблематики «здорової спільноти» як основи громадянського суспільства. Зазначене є особливо важливим в умовах необхідності посилення національної безпеки з метою забезпечення стійкого суспільно-політичного розвитку сучасної України [2, с. 48 - 49].

Як показав досвід Євромайдану та Революції Гідності, яка відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства, продемонструвала вплив громадськості на суспільно-політичні перетворення, дала поштовх потужному волонтерському руху для допомоги державі під час гібридної війни, процес набуття європейських цінностей головним чином залежить не тільки від державно-управлінських рішень, але й від залучення громадськості задля забезпечення додаткових можливостей захисту прав і свобод людини і громадянина [3, с. 7].

На початку 1990-х рр. перед Україною у процесі постсоціалістичних трансформацій постало питання про забезпечення «свободи медіа», що було можливе через демократизацію медіа-системи та запровадження нового медіа-регулювання. Це було потрібно для зміни системи засобів масової комунікації кожної країни від централізованих, підконтрольних медіа, що знаходяться під цензурою держави, до демократичних, незалежних і плюралістичних ЗМІ. Адже, однією з основ демократичної політичної системи є вільні медіа, які позбавлені будь-яких ідеологічних або політичних обмежень. Саме тому створення нового медіа-регулювання в умовах євроінтеграції стало важливим кроком для побудови демократичної держави та громадянського суспільства в Україні.

Мас-медіа повинні бути незалежними від урядів через те, що вони відіграють важливу роль у політичному житті суспільства, встановлюючи контроль громадян над політиками (роль «наглядача уряду» або «четвертої влади» в суспільстві; до «п'ятої влади» на сучасному етапі можна окремо відносити Інтернет). Тому цензура є неприйнятною для демократичного суспільства, а для функціонування вільних медіа необхідним є створення відповідної нормативно-правової бази, що у сучасних умовах процесу євроінтеграції України потребує її адаптації до європейських стандартів в цій сфері. Однак, крім офіційної цензури існують й інші загрози свободі медіа. Наприклад, існування самоцензури журналістів і редакторів (поняття самоцензури означає не примушення, а відповідальність; це внутрішній механізм контролю). Крім того, існують можливості економічних тисків на ЗМІ, що особливо виявляються в умовах функціонування ринкової економіки та низького соціально-економічного рівня життя населення.

Вищезазначене є актуальним, бо під час зміни централізованої системи соціалістичних мас-медіа на плюралістичну і демократичну медіа-систему приватизація ЗМІ виступала критично важливим процесом, адже свобода та незалежність мас-медіа означає створення різноманітного медіа-середовища. Державний контроль чи то через власність, чи то через регулювання державним інститутом будь-якої частини медіа-ринку не відповідає стандартам незалежності в усіх моделях вільної преси. Отже, приватизація сектора ЗМІ полягає в повному переході від державної до інших форм власності, головним чином, приватної. Україна на початку процесу демократизації почала спочатку приватизацію друкованих, а пізніше – аудіовізуальних ЗМІ.

У результаті в Україні, так само як і в країнах-членах ЄС, концентрація на медіа-ринку збільшується з кожним роком і, тим самим, викликає все більше занепокоєння у медіа-фахівців із приводу впливу цих процесів на якість мас-медіа, їх плюралізм та різноманіття, або усього вище переліченого разом. Концентрація власності та контро-

лю в індустрії комунікації піднімає серйозні питання про якість і різноманіття громадського дискурсу. Можливо найбільш важливою реальністю сучасної власності на ЗМІ є модель зв'язків між медіа-корпораціями та іншими важливими інститутами суспільства. ОБСЄ, інші міжнародні і вітчизняні організації, які займаються моніторингом свободи ЗМІ, відзначають, що концентрація власності на мас-медіа часто призводить до зменшення об'єктивності репортажу новин, а персональні або групові інтереси та думки домінують у більшості медіа-джерел.

ЄС та Рада Європи намагаються збалансувати комерціалізацію та концентрацію на ринку ЗМІ шляхом розвитку громадських медіа. Громадські електронні медіа вважаються складовою незалежності ЗМІ в демократичному суспільстві; громадські ЗМІ служать радше суспільству, громадському інтересу, аніж політичним силам.

У кінці ХХ століття в Європі виникло поняття «дуальної медіа-системи» (що означає співіснування обох громадських та приватних ЗМІ в одній медіа-системі). Ці типи медіа виконують різні завдання в одній медіа-системі; вони структуровані по-різному і деколи конкурують одне з одним. В ідеалі співіснування приватних та громадських медіа повинно сприяти можливості максимального вибору для аудиторії, забезпечуючи найвищі стандарти якості. Важливо зауважити, що європейські країни вирішили впровадити дуальну медіа-систему (раніше в демократичних країнах Європи існувала «моно медіа-система», тобто громадські аудіовізуальні ЗМІ) лише в результаті зовнішнього тиску від появи зарубіжних приватних аудіовізуальних каналів та європейської медіа-політики. На сучасному етапі ЄС диктує дуальну медіа-систему, на що потрібно звернути увагу Україні в виробленні державної політики щодо електронних ЗМІ в умовах євроінтеграції.

Отже, процес демократизації медіа-системи України вказував на потребу як політичних, так і економічних змін, з якими тісно пов'язані правові перетворення та випробування, що було і залишається надзвичайно актуальним у зв'язку з державною євроінтеграційною політикою України. Медіа-дослідники звертають увагу на те, що більш плюралістичні, автономні та немонополізовані мас-медіа зазвичай існують у тих країнах, де суспільства стали більш зрілими у своїх демократичних тенденціях. Отже, можна говорити про те, що ЗМІ приймають форми тієї держави, де вони оперують. Звідси, становлення громадянського суспільства та демократичної держави взаємопов'язано з становленням та демократизацією системи ЗМІ в Україні, що набуває особливої актуальності в умовах необхідності забезпечення соціальної стабільності та національної безпеки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Палагнюк Ю. В., Сургова С. Ю. Формування культури безпеки у населення України. *Проблематика надзвичайних ситуацій виробничого і соціально-природного середовищ*: 1-ша міжрегіональна наук.-практ. конф. 29-30 січня 2019 р., м. Миколаїв : програма і тези : Миколаїв, 2019. С. 26 - 28.

2. *Актуальні питання суспільних трансформацій в Україні: безпековий та євроінтеграційний виміри* : колект. моногр. / під заг. ред. Ю. В. Палагнюк, С. І. Шкірчака. Миколаїв : Видавництво ЧНУ імені Петра Могили, 2018. 300 с.

3. *Участь молоді у розвитку громадянського суспільства в Україні*: колективна монографія / Палагнюк Ю. В., Костєва Т. Б., Соловйова А. С. та ін. ; під заг. ред. проф. Ю. В. Палагнюк, доц. О. Л. Файчук. Миколаїв : Іліон, 2021. 328 с.